

## Allvarlig kritik mot Farsta stadsdelsnämnd i Stockholms kommun för omfattande brister i ett ärende om ett barn som var placerat utanför det egna hemmet

**Beslutet i korthet:** Barnet CC bodde tillsammans med sin mor BB, som hade ensam vårdnad om honom. I februari 2018 inledde socialtjänsten en utredning om CC enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen med anledning av att det kommit in orosanmälningar om att BB återfallit i missbruk. Efter att polis påträffade BB drogpåverkad i bostaden, beslutade nämnden i maj 2018 i samråd med CC:s mormor AA att CC skulle bo hos henne i en vecka. CC bodde dock kvar hos AA i mer än sju månader.

I beslutet konstaterar JO att nämnden i maj 2018 placerade CC hos hans mormor. Nämnden formaliserade inte sitt beslut på något sätt utan nämnden fattade ett formlost beslut om placeringen. JO uttalar att beslutet borde ha dokumenterats. Att det inte kom att ske ledde till en osäkerhet för alla inblandade i fråga om vilken form av placering det egentligen rörde sig om. Denna osäkerhet påverkade CC, AA och BB negativt. JO pekar också på att eftersom AA inte var vårdnadshavare för CC kunde nämnden inte träffa en överenskommelse med henne om var CC skulle bo. JO kritiserar i beslutet nämnden för hur placeringen kom att inledas.

JO framhåller vidare i beslutet att nämnden inte tagit sitt ansvar för CC under den tid som han var placerad utanför det egna hemmet, utan i stället överlåtit ansvaret för honom på AA trots att hon flera gånger påtalade för socialtjänsten att hon behövde hjälp med att ta hand om CC.

Placeringen av CC hos AA pågick i mer än sju månader. Det måste ganska snart ha stått klart för nämnden att CC inte skulle komma att vistas hos AA endast för en kortare tid. Nämnden borde därför, när det visade sig att placeringen inte skulle bli endast tillfällig, ha genomfört en familjehemsutredning, och därefter ha fattat beslut om var CC skulle placeras stadigvarande. Nämnden utredde över huvud taget inte förhållandena hos AA. Under hösten 2018 ansökte nämnden vid förvaltningsrätten om att CC skulle vårdas med stöd av LVU. Nämnden lämnade då felaktiga uppgifter till domstolen vilket nämnden kritiserar för.

En placering utanför det egna hemmet innebär ett stort ingrepp i ett barns liv och får konsekvenser för barnets familj. Detta ställer stora krav på en korrekt handläggning från nämndens sida. JO slår i beslutet fast att nämnden i detta fall misslyckats med att leva upp till dessa krav och att handläggningen av CC:s ärende varit oacceptabel.

I beslutet uttalar JO allvarlig kritik mot stadsdelsnämnden för de omfattande brister som framkommit i ärendet.

## Anmälan

I en anmälan till JO klagade AA på Farsta stadsdelsförvaltning i Stockholms kommun och uppgav i huvudsak följande: Den 16 maj 2018 larmades polis och ambulans till hennes dotter BB:s bostad där dottern påträffades drogpåverkad. BB:s son CC, då tio år, var vid tillfället i skolan. AA blev samma dag uppringd av socialtjänsten och träffade sedan handläggarna tillsammans med CC i hans skola. AA och socialtjänsten beslutade tillsammans att hon och hennes man skulle ta hand om CC tills vidare. CC flyttade sedan hem till dem.

Därefter hörde hon ingenting från socialtjänsten. I slutet av juni 2018 frågade hon socialtjänsten om ersättning för att hon och hennes man tog hand om CC, men fick beskedet att ingen ersättning skulle betalas ut eftersom det var ett frivilligt åtagande. Hon letade sedan själv upp en familj, DD, som var villig att fungera som familjehem för CC. I sista stund tackade det tilltänkta familjehemmet nej till uppdraget. AA kontaktade då socialtjänsten och förslog att hon och hennes man skulle flytta in med CC i BB:s bostad. Detta gick socialtjänsten med på. AA krävde att hon och hennes man skulle utredas som jourhem för CC, vilket socialtjänsten också godtog.

Den 3 september 2018 meddelade socialtjänsten att hon och hennes man var godkända som jourhem för CC. De fick dock inte någon information eller handledning från socialtjänsten om vad det innebar att vara jourhem.

Den 11 oktober 2018 blev AA kontaktad av socialtjänsten mot bakgrund av att myndigheten ville placera CC i ett familjehem. Vid ett möte den 17 oktober 2018 berättade socialtjänsten för henne och hennes man att myndigheten övervägde att ansöka om att CC skulle vårdas med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Hon frågade varför inte hon och hennes man kunde utredas som familjehem för CC. Socialtjänsten avfärdade förslaget med hänvisning till vad som var bäst för CC. Nämnden ansökte därefter om vård av CC med stöd LVU, men Förvaltningsrätten i Stockholm avslog ansökan i en dom den 29 november 2018.

Efter förvaltningsrättens dom föreslog socialtjänsten vid samtal i december 2018 med BB och AA att CC skulle placeras i ett familjehem i Norrtälje med stöd av socialtjänstlagen (2001:453), SoL. BB tackade nej till detta. Därefter avskrev socialtjänsten ärendet om CC, vilket AA tyckte var konstigt med tanke på att socialtjänsten månaden före hade ansökt om LVU. Det kan ifrågasättas om socialtjänsten agerat utifrån vad som var bäst för CC.

## Utredning

Efter att ha begärt in vissa handlingar från förvaltningen begärde JO att Farsta stadsdelsnämnd i Stockholms kommun skulle yttra sig över AA:s anmälan.

Nämnden uppgav i ett remissvar bl.a. följande:

## Sammanfattning

---

Socialtjänstens genomlysning visar vissa brister avseende information till och kommunikation med mormodern under den period då hon, i överenskommelse med socialtjänsten, haft CC boende hos sig. Det har även framkommit brister avseende utredning av morföräldrarna som tillfälligt jourhem för CC, samt avseende stöd till dem i jourhemsåtagandet. Genomlysningen visar också att de bedömningar som förvaltningen har gjort i samband med att förvaltningsrätten avslagit nämndens ansökan om vård enligt LVU har varit korrekta. Modern har erbjudits insatser men tackat nej till dessa.

---

## Ärendet

CC aktualiserades hos socialtjänsten den 16 maj 2018 då modern av polis och ambulanspersonal påträffades medvetlös i lägenheten på grund av överdosering av narkotika. CC var då i skolan, men hans yngre syster var hemma med modern. En överenskommelse gjordes med mormodern om att CC kunde bo hos morföräldrarna den närmaste veckan. Socialsekreterare träffade sedan CC tillsammans med mormodern för att informera om vad som skett och vad som planerades. Systemen flyttade hem till sin pappa.

Den 22 maj uttryckte mormodern att CC kunde bo hos dem hela sommaren. I detta skede borde morföräldrarna ha utretts som jourhem. Det gjordes inte. Om detta hade gjorts korrekt hade morföräldrarna fått information om vad det innebär att vara jourhem till närstående och om vilket stöd de kan få i detta. Det fick de tyvärr inte.

Mormodern lämnade förslag på en familj som kunde tänka sig att ta emot CC som familjehemsplacering och utredning av lämplighet för detta inleddes. Familjen drog sig dock ur av privata skäl innan lämplighet som familjehem var utredd. Morföräldrarna fortsatte då som jourhem för CC och fick från oktober månad omkostnadsersättning för detta.

Under ärendets gång blev det tydligt för socialtjänsten att morföräldrarna, trots den goda insats de gör för CC, hade svårt att se objektivt på sin dotters missbruk, och hur den bristande omsorgsförmåga som kommit därav utgör en långsiktig risk för CC.

Den 8 november 2018 ansökte stadsdelsnämnden hos Förvaltningsrätten i Stockholm om vård av CC enligt 1 och 2 §§ LVU. Förvaltningsrätten avslog ansökan då CC:s hälsa och utveckling inte ansågs hotad då modern förhållit sig nykter en tid och då morföräldrarna ansågs kompensera för eventuella brister.

Modern önskade att CC skulle vara fortsatt placerad hos morföräldrarna. Socialtjänstens bedömning var att morföräldrarnas brister i insikt om moderns problematik och dess möjliga inverkan på CC gjorde att de, trots i övrigt ej ifrågasatt förmåga att ta hand om CC, inte kunde ges uppdrag som familjehem. Då modern inte ville att CC placerades någon annanstans avslutades jourhemsinsatsen och inga andra insatser beviljades. Modern uppmanades inkomma med ansökan om insatser om behov skulle uppstå.

## Förvaltningens synpunkter och förslag

Socialtjänstens barn- och ungdomsenhet tar allvarligt på de klagomål som inkommit och har gjort en grundlig genomlysning av ärendet genom att gå igenom det aktmaterial som finns. Detta har gjorts för att kunna se om brister funnits och vilka åtgärder enheten behöver vidta för att förhindra att liknande brister kan komma att upprepas i framtiden.

Genomlysningen har inte kunnat innehålla samtal med den handläggande socialsekreterare som delar av klagomålet gäller, då hon är tjänstledig.

I genomlysningen framkommer brister i kommunikationen med morföräldrarna och i informationen till dem kring uppdraget som jourhem. En korrekt utredning av morföräldrarnas lämplighet som jourhem gjordes heller inte.

Det har framkommit att både viktig information i ärendet och information om bristerna i kommunikationen med morföräldrarna inte har kommit till biträdande enhetschefens kännedom. Även enhetens interna kommunikation har alltså brutit vid mer än ett tillfälle.

Vissa delar av socialtjänstens planering har inte kunnat delges morföräldrarna då de inte är vårdnadshavare och därför inte har partsställning i ärendet.

Mormodern uttrycker att den allvarligaste bristen i handläggningen är att socialtjänsten beslutade avsluta de insatser som pågick.

Eftersom förvaltningsrätten avslag nämndens ansökan om vård enligt LVU kan insatser endast ges med samtycke från vårdnadshavare. Modern motsatte sig socialtjänstens förslag till insatser i form av placeringar utanför det egna hemmet och kunde endast tänka sig att CC placerades med morföräldrarna. Den möjligheten fanns dock inte längre då dessa inte bedömts tillräckligt insiktsfulla och stabila i förhållande till moderns missbruksproblematik och hennes oförmåga att skydda CC och systemen från konsekvenserna av missbruket. Socialtjänsten behövde därför avsluta ärendet då samtycke till föreslagen vård saknades och det inte fanns grunder för vård enligt LVU.

Barn- och ungdomsenheten har dragit följande slutsatser av genomlysningen och planerar följande åtgärder:

- Enhetens medarbetare behöver vara väl förtrodda med rutinen för utredning av jourhem och alltid arbeta utifrån den. Ett arbete för att säkerställa detta görs under hösten 2019.
- Enheten ska under hösten 2019 utforma och införa ett arbetssätt som genom en tät och strukturerad ärendehandledning mellan socialsekreterare och arbetsledare säkerställer rättssäker handläggning och gott klientbemötande.
- Enheten kommer under hösten 2019 även att påbörja ett kvalitetssäkrande arbete med uppföljning av hur handläggningen görs i enlighet med rådande lagstiftning och föreskrifter samt med klientens delaktighet.

AA fick tillfälle att kommentera remissvaret.

Jag har tagit del av Förvaltningsrätten i Stockholms dom i mål nr 25343-18 meddelad den 29 november 2018.

## **Bedömning**

### **Inriktningen på min granskning**

I det följande kommer jag att beröra nämndens handläggning när det gäller beslutet att placera CC tillfälligt hos AA. Jag går därefter in på frågan om nämndens ansvar för CC under den tid då han var placerad av nämnden utanför det egna hemmet samt nämndens ansvar för att utreda ett hem där ett barn placeras tillfälligt. I beslutet berör jag även det faktum att CC var placerad hos AA i drygt sju månader. Jag kommenterar vidare nämndens ansvar för att lämna ersättning till ett hem där ett barn placeras tillfälligt. Jag kommer slutligen att behandla frågan om nämndens ansvar för ett barn efter det att en domstol avslagit en ansökan om vård enligt LVU.

## Rättsliga utgångspunkter

Varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver (2 kap. 1 § SoL). Vid åtgärder som rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas (1 kap. 2 § SoL). Vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn ska vad som är bäst för barnet vara avgörande.

Ett barns vårdnadshavare har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Vårdnadshavarna ska i takt med barnets stigande ålder och utveckling ta allt större hänsyn till barnets synpunkter och önskemål (6 kap. 11 och 13 §§ föräldrabalken).

Socialnämnden ska verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden (5 kap. 1 § 1 SoL). Socialnämnden ska enligt 6 kap. 1 § SoL se till att den som behöver vård eller behöver bo i ett annat hem än det egna tas emot i t.ex. ett familjehem. Socialnämnden ansvarar för att den som genom nämndens försorg har tagits emot i ett annat hem än det egna får god vård.

När nämnden ska placera ett barn ska den enligt 6 kap. 5 § SoL i första hand överväga om barnet kan tas emot av någon anhörig eller annan närstående. Barnets bästa ska dock alltid vara utgångspunkten när nämnden bestämmer om en placering.

Med hänsyn till barnets bästa kan en socialnämnd i vissa fall akut behöva placera ett barn utanför det egna hemmet för en kortare period, och barnet kan då placeras tillfälligt i en familj. Ett enskilt hem som vid upprepade tillfällen tar emot barn för tillfällig vård och fostran kallas jourhem (6 kap. 6 § tredje stycket SoL). Jourhem är alltså utredda och godkända hem som står redo att ta emot barn i avvaktan på att barnet ska kunna flytta tillbaka till vårdnadshavarna eller i väntan på en mer varaktig lösning (se prop. 2006/07:129 s. 60 f.). Enskilda hem i barnets nätverk som tar emot ett och samma barn för en eller flera kortare perioder omfattas inte av bestämmelserna om jourhem.

Utöver att ett barn placeras i jourhem förkommer det även att socialnämnden akut placerar ett barn för en kortare tid hos en nära anhörig eller annan närstående. En sådan placering benämns ibland nätverks- eller anhörigplacering och omfattas varken av reglerna om familjehem eller jourhem i SoL. När bestämmelserna om jourhem infördes i SoL underströk dock regeringen vikten av att även ett tillfälligt hem är lämpligt för barnet att vistas i (se a. prop. s. 61). Socialnämnden ansvarar alltså för att även ett tillfälligt hem är lämpligt för det enskilda barnet. När ett barn placeras tillfälligt hos en anhörig eller annan närstående sker placeringen med stöd av 4 kap. 1 § SoL, och placeringen kräver alltså samtycke från barnets vårdnadshavare. Om barnet är över 15 år krävs att även barnet samtycker till placeringen (11 kap. 10 § andra stycket SoL).

En socialnämnd har ett långtgående utredningsansvar när det gäller barn som kan vara i behov av skydd och stöd, och sådana utredningar bör ha högsta

prioritet inom socialtjänsten (se prop. 1996/97:124 s. 110 och prop. 2012/13:10 s. 55). Syftet med utredningen är att nämnden ska klarlägga barnets situation och behov samt föreslå insatser för att tillgodose behoven (se prop. 2012/13:10 s. 64). När det gäller barnets boende ska socialnämnden utreda vilken boendeform som passar bäst för att tillgodose barnets behov.

Ett annat scenario är att en placering sker med stöd av LVU. I de fallen är det domstol som beslutar om vård med stöd av den lagen. Nämnden beslutar därefter med stöd av LVU om barnets placering och det krävs alltså inte något samtycke då från barnets vårdnadshavare. Det är dock en annan situation som jag inte avser att kommentera närmare i detta ärende.

Utöver sådana placeringar som en socialnämnd beslutar om förekommer det att barnets vårdnadshavare placerar barnet i en familj. En sådan placering brukar kallas för en privatplacering. I de fallen är det alltså inte nämnden som beslutar om placeringen, men för att barnet ska få bo i den familj som vårdnadshavaren vill krävs i dessa fall att nämnden lämnar ett medgivande till boendet (6 kap. 6 § första stycket SoL). En privatplacering är alltså inte en placering i egentlig mening.

#### Utredningen i ärendet

CC bodde hos BB, som var ensam vårdnadshavare för honom. Den 20 februari 2018 inledde nämnden en utredning om CC enligt 11 kap. 1 § SoL med anledning av att det kommit in flera orosanmälningar om att BB återfallit i missbruk.

Den 16 maj 2018 larmades polis och ambulans tillsammans med socialtjänsten till BB:s bostad där hon påträffades drogpåverkad. CC var vid tillfället i skolan. Mot bakgrund av förhållandena i hemmet överenskom socialtjänsten med AA om att CC skulle bo hos henne. Samma dag lämnade BB sitt samtycke till att CC under en tid bodde hos AA. Till en början var planen att CC skulle bo hos AA i en vecka, men han kom att bo där betydligt längre än så.

Den 18 maj 2018 berättade AA för socialtjänsten att hon skulle genomgå en operation den 24 maj 2018 och att hon därför behövde hjälp med att ta hand om CC. AA uppgav vid samma tillfälle att hon hade kontaktat BB:s väninna EE som kunde bo tillsammans med CC till dess att AA var återställd efter operationen. Vid ett möte med socialtjänsten den 22 maj 2018 sa AA att hon kunde ta hand om CC hela sommaren. Hon upprepade också att hon efter operationen skulle ha svårt att ta hand om CC, men att hon hade ordnat så att EE skulle ta hand om honom när hon vilade upp sig efter operationen. Den 23 maj 2018 ringde handläggaren till AA för att berätta att CC och EE fick tillbringa helgen i AA:s lägenhet. Den 24 maj 2018 talade socialtjänsten med EE som bekräftade att hon var på plats i AA:s lägenhet och att hon skulle ta hand om CC under helgen. CC tillbringade sedan helgen med EE.

Den 31 maj 2018 ringde socialtjänsten till AA som berättade att hon planerat för CC:s sommarlov och att han skulle bo hos EE i Skåne under ett par veckor. Den 14 juni 2018 ringde socialtjänsten till EE som berättade att CC bodde hos henne sedan en vecka, att han mårde bra och hade sommarlov med bl.a. fotbollsskola. I samtal med AA den 20 juni 2018 framkom att planen var att CC skulle bo kvar hos EE t.o.m. veckan efter midsommar. Under samtalet ställde AA frågor om ekonomin kring CC och berättade att hon gav pengar till EE för att täcka utgifter för bl.a. CC:s mat. I samtalet förklarade handläggaren att AA fick be BB om barnbidrag och ersättning för kostnader kopplade till CC.

Den 23 juli 2018 kontaktade handläggaren AA som ville diskutera placeringen av CC. AA berättade att CC inte kunde bo kvar hos henne efter sommarlovet. AA föreslog att CC när skolan började skulle bo hos DD som hade sagt att hon kunde ställa upp för CC. AA uppgav att BB samtyckte till en sådan lösning. Den 25 juli 2018 kontaktade socialtjänsten DD som bekräftade att CC kunde placeras hos henne. Vid ett möte den 14 augusti 2018 informerade socialtjänsten DD om "familjehemsutredning, omkostnad, arvode etc". DD bekräftade att hon förstod informationen och att hon ville bli jourhem för CC i väntan på att utredas som familjehem. Socialtjänsten arbetade därefter för att CC skulle placeras hos DD.

Den 15 augusti 2018 beslutade nämnden skriftligt med stöd av 4 kap. 1 § SoL att CC skulle placeras i jourhem hos DD och hennes man från den 20 augusti 2018. Av beslutet framgick att BB samtyckte till placeringen.

Den 17 augusti 2018 berättade DD för socialtjänsten att hon av privata skäl inte kunde vara jourhem för CC. Samma dag kontaktade en handläggare AA för att informera om det inträffade och om att CC inte skulle placeras hos DD. AA uppgav att hon kände till vad som inträffat. Handläggaren bad AA att fundera över helgen om hon kunde ha CC kvar hos sig till dess myndigheten hittat ett familjehem åt honom. Samma dag ringde AA tillbaka till socialtjänsten och bad om att hon och hennes man skulle få bli jourhem för CC och att de skulle få ersättning för placeringen framöver. AA uppgav också att de i så fall ville bo tillsammans med CC i BB:s bostad, samtidigt som BB bodde i AA:s bostad. Socialtjänsten svarade att myndigheten behövde överväga detta.

Den 20 augusti 2018 ringde handläggaren till AA och meddelade att socialtjänsten inte tagit ställning till frågan om hon kunde bli jourhem, men skulle återkomma till henne med besked om den saken. Samma dag beslutade nämnden i ett skriftligt beslut med stöd av 4 kap. 1 § SoL att CC skulle vara jourhemsplacerad hos AA och hennes man fr.o.m. den 20 augusti 2018.

Vid ett möte med socialtjänsten den 22 augusti 2018 förklarade BB att hon förstod att CC inte kunde bo med henne, men att hon var tveksam till att samtycka till en placering hos AA och att hon ville fundera på det.

Utredningen om CC, som inleddes den 20 februari 2018, avslutades den 19 oktober 2018 med beslut om att nämnden skulle ansöka om vård av honom med stöd av 1 och 2 §§ LVU. Nämnden ansökte därefter hos förvaltningsrätten om att CC skulle vårdas med stöd av LVU. Förvaltningsrätten avslag nämndens ansökan i en dom den 29 november 2018.

Vid ett möte med BB och AA den 10 december 2018 förklarade socialtjänsten att myndigheten inte tänkte överklaga förvaltningsrättens dom. Socialtjänsten föreslog att CC med stöd av SoL skulle placeras i ett familjehem i Norrtälje. BB samtyckte inte till en sådan placering. Socialtjänsten meddelade då att CC skulle komma att "avaktualiseras" och att jourhemsplaceringen hos AA skulle upphöra den 19 december 2018.

#### Stadsdelsnämndens beslut att placera CC tillfälligt hos AA i maj 2018

Inledningsvis kan konstateras att det i ärendet inte finns några uppgifter som pekar på att det var BB som placerade CC hos AA, varför det i detta fall inte har rört sig om en s.k. privatplacering.

AA har i sin anmälan till JO uppgett att socialtjänsten och hon själv den 16 maj 2018 kom överens om att CC skulle bo hos henne. AA:s version av hur det gick till när CC placerades hos henne stöds av nämndens svar till JO, där den uppgett att den träffade en överenskommelse med AA om att CC skulle bo hos henne. Detta stämmer för övrigt även med vad som framgår av journalanteckningarna. Jag kan inte dra någon annan slutsats av detta än att det som AA uppgett i denna del stämmer, nämligen att socialtjänsten i samråd med henne beslutade om placeringen av CC. Jag vill noga understryka att AA inte hade någon rätt att besluta om CC:s förhållanden. Eftersom AA inte var vårdnadshavare för CC, kunde nämnden alltså inte träffa en överenskommelse med henne om var CC skulle bo. Inte ens i en akut situation var detta möjligt. Den enda möjligheten för nämnden att inte behöva hämta in ett samtycke från BB i denna situation hade varit att fatta ett beslut om att omedelbart omhänderta CC med stöd av 6 § LVU och därefter besluta om en placering enligt samma lag.

Jag har i ärendet begärt att få ta del av alla placeringsbeslut som gäller CC och kan konstatera att inte något av besluten avser situationen den 16 maj 2018. Jag kan inte dra någon annan slutsats av detta än att nämnden inte fattade något skriftligt beslut i samband med att den placerade CC hos AA. I stället innebar nämndens agerande den 16 maj 2018 att den formlöst beslutade att placera CC hos AA. Senare samma dag samtyckte BB till att CC skulle bo hos AA.

Beslutet att placera CC hos AA skulle ha dokumenterats av nämnden. Att det inte kom att ske ledde till en osäkerhet för alla inblandade i fråga om vilken form av placering det egentligen rörde sig om. Denna osäkerhet påverkade CC, AA och BB negativt.

Oklarheter i fråga om vad för slags placering det i ett visst fall rör sig om riskerar att leda till att både barnet och den som barnet placerats hos får fel



förväntningar på placeringen. Barnet kan t.ex. vara av uppfattningen att han eller hon ska få bo i hemmet en längre period än vad som sedan blir fallet, och den som barnet har placerats hos kan t.ex. ha förväntningar på att få viss ersättning av nämnden och att den även ska ge visst stöd till hemmet under placeringen.

Jag ser med allvar på nämndens hantering i denna del. Nämnden förtjänar kritik för hur placeringen av CC hos AA inleddes och för att den inte fattade ett formellt beslut i saken.

Att beslutet inte dokumenterades på något sätt är sannolikt anledningen till att nämnden i den efterföljande handläggningen begick en rad misstag. Jag kommer i det följande att behandla de allvarligaste av dessa misstag.

**Nämndens ansvar för CC under tiden som han var placerad utanför det egna hemmet**

Socialnämnden ansvarar för att den som genom nämndens försorg har tagits emot i ett annat hem än det egna får god vård (6 kap. 1 § tredje stycket SoL). I detta ligger att nämnden noga ska följa vården, vid behov medverka till att den enskilde får vård i annan form och efter vårdens avslutande ge den enskilde det stöd och den hjälp som han eller hon kan behöva. Jag vill poängtera att detta ansvar även gäller när nämnden placerar ett barn i barnets nätverk för en kortare tid, så som var fallet med CC.

Det faktum att CC från och med den 20 augusti 2018 fram till den 19 december 2018 bodde tillsammans med AA i BB:s lägenhet inverkade inte på nämndens ansvar för att se till att han fick god vård. Även om han under den perioden rent faktiskt bodde hemma hos sig, stod han under AA:s vård och hon trädde in i stället för BB i den dagliga vården av honom. Det innebär att han får anses ha vårdats utanför det egna hemmet även under den perioden.

I och med att nämnden placerade CC hos AA hade den ett ansvar för honom under hela placeringen. Det framgår att nämnden till en början bedömde att CC skulle vara placerad hos AA under en vecka. CC kom dock att vara placerad hos AA till den 19 december 2018. Jag återkommer nedan till frågan om längden på placeringen.

Jag vill i detta sammanhang påpeka att AA redan tidigt under placeringen meddelade socialtjänsten att hon på grund av en operation behövde hjälp och stöd av någon annan för att klara av att ta hand om CC. Av utredningen i ärendet finns det inte något som visar att nämnden agerade eller tog något eget initiativ för att hjälpa till i detta läge. I stället fick AA själv ordna så att en vän till BB tog hand om CC under en vecka, när hon vilade upp sig efter operationen.

I slutet av maj 2018 planerade AA för hur CC skulle ha det och var han skulle vistas under sommaren. Såvitt framgår av dokumentationen deltog nämnden

inte i planeringen och vården av CC under sommaren. AA fick återigen själv ta allt ansvar och efter bästa förmåga ta hand om CC. AA letade även i slutet av sommaren på egen hand upp en familj som kunde vara familjehem för CC. Nämnden arbetade därefter för att CC skulle placeras hos den familj som AA föreslagit, men familjen tackade i slutändan nej till att ha CC placerad hos sig. Han kom att bo kvar hos AA under hösten 2018. AA ställde då krav på nämnden att få bli jourhem för CC, vilket nämnden gick med på. Den 20 augusti 2018 fattade nämnden ett skriftligt beslut om att jourhemsplacera CC hos AA. Jag kommer nedan att kommentera det beslutet vidare.

Det som redovisats här ovan visar med tydlighet att nämnden i stort sett helt lagt över ansvaret för CC på AA. Utredningen visar att nämnden inte tog några egna initiativ alls när det gällde att planera för CC under placeringen. Vid min genomgång av ärendet slås jag av nämndens brist på engagemang. Trots den kännedom som nämnden hade om BB:s svåra situation har den förhållit sig förvånansvärt passiv under en stor del av den tid då CC var placerad hos AA. Även vid placeringar som sker mer eller mindre akut ansvarar nämnden för barnet och måste ha en plan för vården och dess innehåll. Nämnden måste så långt som möjligt även i dessa fall precisera vilka behov en tillfällig placering ska tillgodose.

I ärendet finns det inte några uppgifter om hur nämnden resonerade kring sitt ansvar för CC under placeringen, och den verkar som sagt inte ha haft någon plan för hans placering hos AA. Nämnden har brustit i att ta sitt ansvar för CC enligt 2 kap. 1 §, 5 kap. 1 § och 6 kap. 1 § SoL. Nämnden har i stället lagt allt ansvar för CC på AA och har inte gett henne det stöd hon behövt och kunnat förvänta sig under placeringen. Nämnden förtjänar kritik för bristerna i denna del.

Jag vill i detta sammanhang vara tydlig med att såvitt jag kan bedöma har CC utvecklats gynnsamt under den tid som han bott hos AA. Detta är dock helt och hållet AA:s förtjänst, och min kritik i denna del handlar alltså om att nämnden brustit i att ta sitt ansvar för CC under placeringen. Att nämnden överlåtit allt ansvar för CC på AA under placeringen är oacceptabelt.

Avslutningsvis i detta avsnitt vill jag ta upp att AA i sin anmälan har klagat på att hon inte fick någon information från socialtjänsten under den tid som CC var placerad hos henne. Nämnden har i sitt svar till JO medgett att den brustit i sin skyldighet att lämna den efterfrågade informationen till AA. Jag instämmer i den bedömningen. Jag vill peka på att otillräcklig information kan skapa problem för det hem där barnet är placerat, t.ex. därför att hemmet då inte vet till vem man ska vända sig med frågor, eller vem som ansvarar för vad under placeringen. Det riskerar på sikt att även leda till att hemmets förtroende för socialtjänsten brister. Nämnden förtjänar kritik för att den brustit i sin skyldighet att lämna informationen till AA.

### Nämndens beslut den 20 augusti 2018 att placera CC hos AA

Den 20 augusti 2018 beslutade nämnden att CC skulle placeras i jourhem hos AA. Beslutet var visserligen skriftligt, men det hade likväl formella brister. Det framgår inte av beslutet om BB samtyckte till placeringen hos AA. Det framgår inte heller av dokumentationen i CC:s ärende. Däremot framgår det av en journalanteckning den 22 augusti 2018 att hon var tveksam till att samtycka till en sådan placering och att hon ville fundera på saken. Därefter finns det inte några uttryckliga uppgifter i journalanteckningarna som visar att frågan diskuterades mer mellan BB och socialtjänsten.

I och med att det rörde sig om en frivillig placering krävdes samtycke från CC:s vårdnadshavare. Något giltigt samtycke har nämnden vad jag kan se inte hämtat in från BB. Nämnden ska kritiseras för att ha fattat ett beslut om en placering av CC utan att ha hämtat in nödvändigt samtycke till den från BB.

Jag noterar även att nämnden i beslutet har angett att det var fråga om en jourhemsplacering. Som jag redogjort för ovan avses någonting annat med begreppet jourhem. Nämndens felaktiga användning av begreppet är bara en av flera omständigheter i ärendet som tyder på att nämnden har bristfälliga kunskaper om vad som gäller för jourhemsplaceringar och andra tillfälliga placeringar i t.ex. barnets nätverk samt om bestämmelserna i det regelverk som nämnden har att tillämpa. Detta är allvarligt och har lett till negativa konsekvenser för CC och AA, men även för BB.

Jag vill också påtala vikten av att en socialnämnd har klart för sig vilket slags placering som det är fråga om. Som framgår ovan ansökte nämnden under hösten 2018 hos förvaltningsrätten om att CC skulle vårdas med stöd av LVU. Av förvaltningsrättens dom framgår att nämnden inom ramen för målet uppgav att CC var jourhemsplacerad hos AA. Som jag redan påtalat stämmer inte den uppgiften. Det är ett oeftergivligt krav att nämnden lämnar korrekta uppgifter om ett barns situation till domstolen när den ansöker om tvångsvård. Detta misslyckades nämnden med i CC:s fall och nämnden förtjänar kritik även i det avseendet. Det är av stor vikt att domstolen har korrekta uppgifter att utgå från vid sin prövning eftersom oriktiga uppgifter riskerar att leda till att domstolen gör en felaktig bedömning om t.ex. den unges vårdbehov. Det får helt enkelt inte förekomma att en nämnd lämnar felaktiga uppgifter till domstolen när den ansöker om tvångsvård.

### Nämnden ska utreda ett hem där ett barn placeras

Som framgår ovan ska barnets bästa alltid beaktas vid alla åtgärder som rör barn. Är det fråga om ett beslut om placering är barnets bästa avgörande. För att placera ett barn för stadigvarande vård och fostran i ett familjehem eller för tillfällig vård och fostran i ett jourhem krävs att nämnden har utrett hemmet (6 kap. 6 § SoL). Det enskilda hem där barnet placeras måste alltså bedömas vara lämpligt för barnet att vistas i (se prop. 2006/07:129 s. 61 f.).

Innan ett beslut fattas om att placera ett barn tillfälligt i ett hem ska en utredning enligt 11 kap. 1 § SoL göras. Detta gäller även om utredningen i en akut situation inte kan vara lika omfattande som annars kan krävas.

Om ett barn vid enstaka tillfällen och under kortare tid vårdas i en familj som barnet känner väl sedan tidigare, t.ex. hos en nära anhörig, behöver nämnden inte utreda det hemmet på samma sätt som när det är fråga om ett hem som är främmande för barnet, t.ex. ett jour- eller familjehem. Hemmet måste dock alltid konstateras vara lämpligt för det enskilda barnet. Om socialnämnden har anledning att misstänka att det är olämpligt för barnet att vistas i ett visst hem bör nämnden dock inte medverka till att barnet placeras där utan att förhållandena först utreds.

Skyldigheten för nämnden att utreda ett hems lämplighet har kommit till för att skydda barnet. Nämndens ansvar i denna del är av grundläggande betydelse då det ger nämnden en möjlighet att på ett tidigt stadium bevaka barnets intressen. Nämnden får genom sin skyldighet att utreda hemmet även en möjlighet att stödja och hjälpa barnet, föräldrarna och det tilltänkta hemmet. Nämnden måste alltså utreda förutsättningarna för att placera ett barn tillfälligt hos släktingar eller andra närstående.

Nämnden gjorde inte någon utredning av om AA:s hem var lämpligt för en placering av CC. Det är inte godtagbart. I ärendet har det kommit fram att AA och hennes man flera gånger bad om att få bli utredda som familjehem för CC. Det framgår att nämndens inställning under ärendets gång varit att AA och hennes man inte var aktuella som familjehem för CC. Vad som låg till grund för nämndens inställning har inte närmare klarlagts. Det kan enligt min mening tyckas märkligt att nämnden så kategoriskt avfärdade AA:s hem när den inte hade utrett hemmet, särskilt mot bakgrund av att CC hade varit placerad där sedan den 16 maj 2018.

Nämnden förtjänar kritik för att den aldrig utredde AA:s hem och om det var lämpligt för CC att vara placerad där.

### CC var placerad hos AA i drygt sju månader

En placering av ett barn hos en nära anhörig för en kortare period förutsätter att placeringen är just tillfällig och att den pågår under en begränsad tid, t.ex. i avvaktan på att barnet eller den unge kan flytta tillbaka till sina föräldrar eller i väntan på en mer varaktig lösning. Barnets tillvaro måste vara förutsebar och barnet behöver få veta vad som ska hända. En alltför lång väntan på en permanent lösning kan påverka barnet negativt.

Även om det inte finns någon lagstadgad tidsgräns för när en placering övergår till att anses vara stadigvarande är tidsperspektivet av avgörande betydelse för hur nämnden ska agera. Vid en stadigvarande placering ska reglerna i 6 kap. 6 § SoL tillämpas, med krav på t.ex. familjehemsutredning, vård- och genomförandeplan och en särskilt utsedd socialsekreterare.

I detta sammanhang vill jag också framhålla att ett barn, som huvudregel, får vårdas i ett jourhem i högst två månader efter det att socialnämndens utredning enligt 11 kap. 2 § SoL om ingripande till barnets skydd och stöd avslutats.

JO har i tidigare beslut kritiserat en tillfällig placering som varade i mer än sex månader (JO 1998/99 s. 235) och en placering som varade i nio månader (JO 2019/20 s. 486). Eftersom det inte finns någon exakt tidsgräns för när en placering övergår till att bli stadigvarande måste en bedömning alltid göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

När nämnden placerade CC hos AA den 16 maj 2018 var det tänkt att han skulle vara placerad där i en vecka. Han kom dock att vara placerad hos AA till den 19 december 2018, dvs. en period om mer än sju månader. Det måste ganska snart ha stått klart för nämnden att CC inte skulle komma att vistas hos AA endast för en kortare tid. Trots detta inledde nämnden inte någon familjehemsutredning för att klarlägga hemförhållandena hos AA och förutsättningarna för att placera CC där stadigvarande. Nämnden har inte heller vad jag kan se haft någon planering för CC på längre sikt. Nämnden förtjänar kritik för dessa brister och för att den inte så snart den insåg att placeringen skulle bli annat än tillfällig inledde en utredning om hemmets lämplighet, och därefter tog ställning till var CC skulle placeras stadigvarande.

#### Nämndens ansvar för ersättning till AA

Socialnämnden ansvarar enligt 6 kap. 1 § tredje stycket SoL för att den som genom nämndens försorg har tagits emot i ett annat hem än det egna får god vård. I förpliktelsen att tillhandahålla god vård ingår enligt praxis ett kostnadsansvar för nämnden (se t.ex. RÅ 1988 ref. 80 I och II, HFD 2013 ref. 17 och JO 2019/20 s. 486). Nämnden har alltså även vid kortare placeringar som inte kan anses stadigvarande ett ansvar för att lösa frågor om ersättning genom att träffa avtal med dem som nämnden placerat barnet hos. Detta ansvar gäller även när ett barn placeras av nämnden hos en nära anhörig.

Av utredningen i ärendet framgår att AA vid åtminstone två tillfällen tog upp frågan om ersättning med socialtjänsten, men att hon då fick till svar att hon skulle be BB om pengar. Nämnden har därmed agerat felaktigt. Det inträffade tyder på att nämnden hade bristfälliga kunskaper om sitt ansvar för ersättning till ett hem där ett barn är placerat för en kortare period. Jag ser allvarligt på detta och nämnden förtjänar kritik för att den inte hanterade frågan om ersättning till AA. Jag noterar att nämnden fr.o.m. oktober 2018 verkar ha betalat ut viss ersättning till AA.

#### Nämndens agerande efter att förvaltningsrätten avslagit ansökan om LVU-vård

Nämnden har enligt 5 kap. 1 § SoL ett särskilt ansvar för att följa barn och ungdomar som riskerar att utvecklas ogynnsamt. I förarbetena till bestämmelsen framhölls att det är angeläget att socialnämnden inte utan vidare släpper kontakten med ett barn som har visat tecken på en ogynnsam utveckling i

situationer när förutsättningarna för vård enligt LVU inte är uppfyllda och samtycke till insatser inte har lämnats av barnets vårdnadshavare. Detsamma gäller för familjer med små barn där föräldrarna avvisar socialtjänstens erbjudanden om frivilliga insatser och där förhållandena är allvarliga men inte sådana att LVU kan tillämpas (se prop. 1996/97:124 s. 101).

Eftersom SoL bygger på frivillighet är det möjligt för socialtjänsten att komma överens med ett barn och hans eller hennes vårdnadshavare om en uppföljande kontakt i samband med att en utredning om barnet avslutas.

Socialnämnden får besluta om uppföljning av ett barns situation när en utredning som gäller barnets behov av stöd eller skydd avslutas utan beslut om insats (11 kap. 4 a § SoL). En sådan uppföljning får ske om barnet, utan att förhållanden som avses i LVU föreligger, bedöms vara i särskilt behov av nämndens stöd eller skydd men samtycke till sådan åtgärd saknas. Nämnden kan alltså besluta om uppföljning i en situation när en domstol avslagit en ansökan om vård enligt LVU (se prop. 2012/13:10 s. 65 och 133 f.).

I CC:s fall avtog förvaltningsrätten nämndens ansökan om vård den 29 november 2018. Socialtjänsten meddelade i början av december 2018 att domen inte skulle överklagas, att CC skulle ”avaktualiseras” och att hans placering hos AA skulle upphöra den 19 december 2018. Den 21 december 2018 finns en journalanteckning där det noterats att nämnden inte kommer att överklaga domen och att ”handläggningen är klar”.

Det framgår att anledningen till att nämnden ansökte om att CC skulle vårdas med stöd av LVU bl.a. var en oro för hans hemsituation. Hans hemförhållanden verkar ha varit oförändrade även efter förvaltningsrättens dom. Att nämnden avslutade CC:s ärende utan att ens ha övervägt hans behov av en eventuell uppföljning är enligt min mening anmärkningsvärt, särskilt mot bakgrund av den kännedom som nämnden hade om BB:s situation. I en situation som denna ansvarar socialtjänsten för att kontakten med barnet och hans eller hennes vårdnadshavare fortsätter. Syftet med en fortsatt kontakt kan t.ex. vara att motivera vårdnadshavaren att godta en lämplig placering och vid behov erbjuda annat stöd i form av öppna insatser.

Nämnden borde ha gjort en noggrann bedömning av vad som var bäst för CC i den uppkomna situationen. Nämnden förtjänar kritik för att den avslutade ärendet utan att ens överväga CC:s eventuella behov av stöd eller skydd.

#### Avslutande synpunkter

Min granskning har visat på omfattande och allvarliga brister när det gäller nämndens hantering av AA:s och CC:s ärenden och nämndens placering av CC hos AA. Nämnden har underlåtit att fatta ett formellt beslut om att placera CC hos AA. De många felaktigheterna i handläggningen av ärendet verkar kunna härledas till att nämnden inte förstått att den faktiskt placerade CC hos AA i maj

2018. Detta fick till följd att nämnden inte tog sitt ansvar för CC under den tid som placeringen pågick utan i stället överlät allt ansvar för honom på AA.

Placeringen av CC hos AA pågick i mer än sju månader, trots att nämndens plan från början var att han skulle bo hos henne i en vecka. Det måste ganska snart ha stått klart för nämnden att CC inte skulle bo hos AA endast för en kortare tid, och nämnden borde därför ha genomfört en familjehemsutredning och även planerat för var CC skulle placeras stadigvarande. Nämnden har över huvud taget inte utrett förhållandena hos AA. Nämnden skulle vidare under hela perioden som CC var placerad hos AA ha hanterat frågan om ersättning till henne. Utöver dessa brister framgår att nämnden i mångt och mycket misslyckats med att ge stöd åt AA. Nämnden har heller inte följt vården av CC under den tid som han var placerad hos AA. I samband med att nämnden ansökte hos förvaltningsrätten om att CC skulle vårdas med stöd av LVU lämnade den dessutom felaktiga uppgifter till domstolen.

En placering utanför det egna hemmet innebär ett stort ingrepp i ett barns liv och får även konsekvenser för barnets familj. Detta ställer stora krav på en korrekt handläggning från nämndens sida. I detta fall har nämnden misslyckats med att leva upp till dessa krav. Handläggningen av CC:s ärende är helt oacceptabel.

Sammanfattningsvis förtjänar Farsta stadsdelsnämnd i Stockholms kommun allvarlig kritik för de omfattande brister som framkommit i ärendet.

Jag noterar att nämnden har redogjort för ett antal åtgärder som vidtagits med anledning av det inträffade.

Mot bakgrund av de omfattande brister som kommit fram finner jag anledning att skicka en kopia av detta beslut till Inspektionen för vård och omsorg.

#### Övrigt

Jag har i dag även meddelat ett beslut om Farsta stadsdelsförvaltning i Stockholms kommuns handläggning av ett ärende där förvaltningen skickade ett brev till CC (dnr 7613-2019). I beslutet kritiserar jag förvaltningen bl.a. för att den skickade brevet till CC trots att BB motsatt sig en kontakt med sonen.

Ärendet avslutas.